Küfre Rıza Küfürdür

Tevhidin Hakikati

Bismillahirrahmanirrahim.

Allahu teala şöyle buyurmaktadır:

"O (Allah), Kitap'ta size şöyle indirmiştir ki: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, onlar bundan başka bir söze dalıncaya (konuya geçinceye) kadar kâfirlerle beraber oturmayın; yoksa siz de onlar gibi olursunuz. Elbette Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir." (Nisa: 140)

"Ayetlerimiz konusunda (tartışmalara) dalanlar bir başka söze geçinceye kadar onlardan yüz çevir. Şeytan sana unutturacak olursa, bu durumda hatırladıktan sonra, artık zulmeden toplulukla beraber oturma. Takva üzere olanlara, onların hesabından hiç bir şey gerekmez. Fakat (onlara düşen), bir nasihattir. Umulur ki (onlar da) sakınırlar " (En'am: 68-69)

İbn Kesir (rh.a) bu son ayetin tefsirinde şöyle demektedir:

"O, size kitâbda: Allah'ın âyetlerine küfredildiğini ve alaya alındığını işittiğinizde, onlar başka bir mevzua intikâl edinceye kadar yanlarında oturmayın. Yoksa siz de onlar gibi olursunuz.» diye indirmiştir." (Nisa, 140) âyetinde işaret edilen âyet işte budur. Yani siz onlarla birlikte oturup onların (söylediklerini zımnen) kabul ettiğiniz takdirde onların içinde bulundukları durumda onlarla eşit olursunuz. Allah Teâlâ: « Allah'tan sakınanlara; onların hesabından bir şey yoktur.» buyuruyor ki ; onlardan sakınır ve bu durumda onlarla birlikte oturmazlarsa onların uhdesinden sıyrılmış ve onların günâhından kurtulmuş olurlar.

İbn Ebi Hatim der ki: Bize Ebu Saîd el-Eşecc... Ebu Mâlik ve Saîd İbn Cübeyr'in «Allah'tan sakınanlara; onların hesabından bir şey yoktur.» âyeti hakkında şöyle dediklerini rivayet etti:

Böyle yaptığın, yani onlardan sakınıp yüz çevirdiğin takdirde, onların Allah'ın âyetleri hakkında çekişmeye dalmalarından dolayı sana bir vebal yoktur. Başkaları ise şöyle diyor: Bilakis bunun mânâsı şöyledir {Onlar; onlarla birlikte otursalar dahi, onların hesabından bunlara bir şey yoktur. Böylece bu âyetin Nisa süresindeki: «Yoksa siz de onlar gibi olursunuz.» (Nisa, 140) âyeti ile —ki bu âyet Medine'de nazil olmuştur— mensûh olduğunu sanmışlardır. Bu görüş Mücâhid, Süddî, İbn Cüreyc ve başkalarına aittir. Onların açıklamalarına göre; âyet böylece anlaşılacaktır."

Görüldüğü gibi bazı müfessirler Mekke döneminde nazil olan Enam suresi 68. Ayette geçen "Allah'tan sakınanlara; onların hesabından bir şey yoktur." İfadesinin "Onlar; onlarla birlikte otursalar dahi, onların hesabından bunlara bir şey yoktur." Manasına geldiğini ve sonradan «Onlarla oturmayın, Yoksa siz de onlar gibi olursunuz.» (Nisa, 140) âyeti ile neshedildiğini ileri sürmüşlerdir. Enam ayetini muhkem kabul eden ve mensuh kabul eden her iki görüşe göre de dinin inkar ve alay konusu yapıldığı mecliste oturmak caiz değildir. Esasında bu üzerinde icma olunmuş meselelerdendir. Fakat günümüzde bazı kimseler Mekke'de mustazaflık yani güçsüzlük durumunda böyle bir ruhsat verildiğini, Medine'de ise Müslümanların güçlenmesinden sonra artık küfür meclislerinde oturulmaya izin verilmediğini söyleyip buna binaen de günümüzde aynı Mekke'deki gibi mustazaflık koşulları oluştuğunda kafirlerin dine dil uzattığı meclislerde ses çıkarmadan oturulabileceğini iddia ederler. Onlar bu babta ilgili ayetlerle alakalı müfessirlerin söyledikleri bazı sözleri kendilerine delil alırlar.

Kurtubi, sözkonusu Enam 69. Ayetin tefsirinde şöyle diyor:

"İbn Abbas der ki: "Kendilerinden yüzçevir" müşriklerle beraber oturmayın diye emreden yüce Allah'ın buyruğu indiğinde

müslümanlar bizim Mescid-i Haram'a girmemize ve Beyti tavaf etmemize artık imkânımız kalmadı, dediler. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu.

"Fakat, sakınırlar diye hatırlatmaları gerekir." Yani, şayet mü'minler onlarla birlikte oturacak olurlarsa, onlara hatırlatsınlar, öğüt versinler. Belki bunun sonucunda bulundukları durumu terk hususunda Allah' tan sakınırlar, korkarlar.

Diğer taraftan şöyle denilmiştir: Bu da, yüce Allah'ın: "O, size kitapta şunu indirdi: Allah 'in âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz vakit, onlar başka bir söze dalıncaya kadar yanlarında oturmayın" (en-Nisa, 4/140) buyruğu ile neshedilmiştir. Böyle bir ruhsat Mekke fethinden önce idi ve o zamanlar takiyye yapılacak zamanlardı.

Yüce Allah: "O size Kitapta şunu indirdi" buyruğu ile: "Dinlerini bir oyuncak ve bir eğlence edinip... kimseleri" (el-En'âm, 6/70) buyruğuna işaret etmektedir.

el-Kuşeyrî der ki: Daha zahir olan, âyet-i kerimenin mensuh olmadığıdır. Anlamı da şöyle olur: Müşriklerin hesabından size bir şey düşmez. Size düşen onlara hatırlatıp öğüt vermek ve onları kötülüklerinden vazgeçirmeye çalışmaktır. Eğer kabul etmeyecek olurlarsa, onların hesaplarını görmek Allah'a aittir.

"Hatırlatmak" mastar olmak üzere nasb mahallindedir. Ref mahallinde olması da mümkündür. Yani: Fakat onların yapmaları gereken şey hatırlatmaktır. Yani, onlara öğüt verip hatırlatmak düşer (bu onlara bir görevdir). el-Kisaî de der ki: Buyruğun anlamı: Fakat bu, bir öğüttür, şeklindedir."

Görüldüğü üzere alimlerin birçoğuna göre sahih olan ayetin neshedilmemiş olduğu görüşüdür. Buna göre ayette geçen "hatırlatma gerekir" ifadesi kişi, müşriklerle beraber oturmaya devam ediyorsa onları yaptıkları işten vazgeçirmesi, onlara davet yapması gerekir, manasına gelmektedir. Bazıları da bunun kafirlerin yaptığı işlerden bize bir sorumluluk gelmeyeceği manasında olduğunu söylemişlerdir. Ancak ayetin mensuh olduğunu söyleyenlere göre ise Mekke döneminde verilen ruhsat "takiyye" amaçlı idi. İşte bu noktada günümüzdeki bazı kimselerin müşkilata düşmesinin sebebi şer'i ıstılahta takiyye kelimesinin nasıl kullanıldığını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Keza Mekkeli Müslümanların kafirleri inkar edecek güce sahip olmamaları yani mustazaf olmalarının manasını da doğru tayin edememektedirler.

Zira burada da aynı şekilde mustazaf (güçsüz) kavramının şeri ıstılahtaki manasını bilmemek sözkonusudur. Takiyye ve istiz'af (mustazaflık, çaresizlik) kelimeleri ikisi de alimler nezdinde insanın iradesinin ortadan kalkması anlamına gelen "ikrah" manasında kullanılır. Ancak maalesef bir çok şeri kavramda olduğu gibi bu iki kavramda da zamanla anlam kayması yaşanmış ve bilhassa Rafizi Şiilerin etkisiyle bu kelimeler ikrah hali olmasa bile çeşitli siyasi maksatlarla fikirlerini gizleme manasında kullanılmaya başlanmıştır. Zira ehlince malum olduğu üzere Şiiler hilafetin Ali'ın hakkı olduğunu ancak haşa ilk üç halife tarafından bu hakkın gaspedildiğini iddia ederler. Ali (ra)'ın hakkının gaspedilmesine (!) ses çıkarmamasını ise " takiyye" yapması ile izah ederler. Bu yüzden Şia'da takiyye konusu dinin esaslarından birisi olarak addedilmiş ve Ehli sünnetin baskısı altında yaşayan Şiilere asıl itikadlarını gizleyerek kendisini Sünni gibi gösterme ruhsatı tanınmıştır.

Bilhassa h. 1400 tarihindeki Humeyni devriminden sonra birçok Sünni geçinen İslamcı grup Şia düşüncesinden etkilenmiş ve Şia'nın yalan ve hilekarlıktan ibaret olan bu takiyye anlayışını muhaliflerine karşı uygulamaya başlamışlar ve takiyye deyince de siyasi maslahatlar için itikadını gizlemeyi anlamaya başlamışlardır. Günümüzdeki batıl fırkalar Şia'nın kendileri gibi düşünmeyen İslam fırkalarına karşı uyguladığı batıl takiyye anlayışını daha da ileri götürerek –belki geçmişteki Şiilerin dahi cevaz vermediği-kafirlere karşı da takiyye yapmaya, onların dinlerini tasdik edermiş gibi gözükmeye başlamışlardır. Bu ise ikrah halinde yapılmadığı takdirde bütün İslam ehline göre küfür olan bir şeydir. Halbuki Ehli sünnete göre takiyye yani kişinin akidesini gizleyerek muhalifler gibi gözükmesi ancak ikrah dediğimiz hakiki zorlama (ölüm, sakat kalma vb bir tehlike) halinde tanınmış bir ruhsattır. Şimdi Ehli sünnet alimleri nezdinde takiyye derken neyin kasdedildiğini misalleriyle izah etmeye çalışacağız inşallah.

İmam Buhari "Sahih"'de ikrah konusuyla ilgili açtığı mustakil bölümde yani Kitabul İkrahta adeti olduğu üzere hadislerden önce konuyla ilgili ayetleri zikretmiştir. Bu konuyla alakalı 4 tane Ayet-i Kerime kaydetmiştir. Bunların 1.'si "Nahl 16/106" Ayet-i Kerimesidir:

[Mealen] "Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç inandıktan sonra Allah'ı inkar eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah'tan gazab iner ve onlar için büyük bir azap vardır. "

Zikrettiği 2. Ayet "Takiyye" Ayeti olarak bilinen "Al-i İmran 3/28" Ayeti kerimesidir, bu ayette Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

[Mealen] " Müminler müminleri bırakıp kafirleri dost edinmesinler , her kim böyle yaparsa onun Allah'tan bekleyeceği bir şey yoktur. Ancak onlardan gelecek bir tehlikeden sakınmanız hali müstesna " (...)

Buhari'nin zikrettiği 3. Ayet "Nisa 4/97-99" Ayetleridir. Bu ayetlerde Allah-u Teala [Mealen] Şöyle buyurmaktadır...

"Kendilerine yazık eden kimselere melekler canlarını alırken ne işte idiniz? dediler. Bunlar ise 'Biz yeryüzünde mustazaflardık (Çaresiz kimselerdik)' diye cevap verdiler. Melekler de 'Allah'ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!?' dediler. İşte onların barınağı cehennemdir. O ne bir kötü dönüş yeridir! Ancak erkek, kadın ve çocuklardan (gerçekten) aciz olup da hiçbir çareye gücü yetmeyip hiç bir yol bulamayanlar bundan müstesnadır. İşte umulur ki Allah bunları affeder. Allah çok affedici çok bağışlayıcıdır."

4. Ayet ise " Nisa 4/75" Ayet-i Kerimesidir. [Mealen]

"Size ne oldu da Allah yolunda ve de Rabbimiz bizi halkı zalim olan bu şehirden çıkar bize katından bir sahip çıkacak kimse ve yine katından bir yardımcı gönder, diyen zavallı (mustazaf) erkek, kadın ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz."

Buhari (radiyallahu anh) bu Ayet-i Kerimeleri zikrettikten sonra şöyle demektedir: "Yani onlar mağlup olduklarında mazurdurlar. İkraha tabi tutulan kimse kendisine emredilen şeyi yapmaktan kaçınmayan zavallı ve aciz bir kimseden başkası değildir. Onu tehdid eden, yaptığı tehdidi yerine getirmeye kudreti olan bir kimsedir."

Şarih (İbni Hacer) Buhari'nin bu sözünü açıklarken şunları söylemektedir: "Yani onlar mağlup olduklarında mazurdurlar. İkraha tabi tutulan kimse kendisine emredilen şeyi yapmaktan kacınamayan zavallı ve aciz bir kimseden başkası değildir. Onu tehdit eden yaptığı tehdidi yerine getirmeye kudreti olan bir kimsedir.

.Çünkü o, kendisinden istenilen fiili yapmamazlık edemez, tıpkı zorlama altındaki kimsenin, kendisinden istenilen fiilden kaçınamadığı gibi, netice olarak mustazaf yani zayıf ve aciz kimseler mükreh yani zorlanan kimse ile aynı hükme tabidir." (Bkz. Fethu'l-Bari terc, 13/544)

Görüldüğü gibi İbn Hacer, Buhari'ye tabi olarak mustazaf ve mükrehin Şer'i manasının aynı olduğunu ifade ettikten sonra mustazaflık yani ikrah halini kişinin içinde bulunduğu tam bir çaresizlik hali olarak vasıflandırır. Şu halde alimler nezdinde mustazaf kavramının mükreh yani ikrah halindeki kişi manasında kullanıldığı bellidir.

Hamd bin Atik (rh.a)'ın "Sebil'un Necat" adlı eserinde dediği gibi: "" Mustaz'af" : gerçekten çaresiz kalıp bir yol bulamayan ve: "Rabbimiz! Halkı zalim olan bu şehirden bizi çıkar. Bize katından bir sahip ve yardımcı gönder" (Nisa: 4/75) diye yakaranlardır. Vatanını yakınlarını, çoluk çocuğunu ve malını mazeret gösterenlere gelince; bunların geçerli hiçbir mazereti yoktur. Bunların kendilerini mustaz'af kabul etmeleri boş bir kuruntudan ibarettir. Mazeretleri Allah-u Teâlâ ve Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem katında geçerli değildir. Nitekim Allah-u Teâlâ 'nın şeriatini gereğince bilen ilim ehli de onların mazeretlerini kabul etmemişlerdir."

İmam Buhari aynı şekilde ikrah başlığı altında takiyye ile alakalı ayeti zikretmiştir ki ilimden en ufak bir nasibi olan herkes, alimler nezdinde takiyyenin ikrahla eş anlamlı olarak kullanıldığını bilir. Biz buna dair ilave birkaç misal daha vermek istiyoruz.

- Ebu Hanife (ra)'ın "el Alim vel Muteallim" eserindeki şu ifadesi:

"...Kimisi de vardır ki takiyye yani ikrah halinde diliyle küfür izhar eder"

- Durer'us Seniyye'de (8/301) geçen şu ifade:

"Allah, kafirlerden olan düşmanlarını dost edinmeyi yasaklayıp ikrah halinde takiyye yapmaya da ruhsat verince..."

İbn Atiyye'nin Ali İmran 28 ayetinin tefsirinde kullandığı şu ifadeler:

"Takiyye ne ile gerçekleşir ve hükmü uygulanır konusuna gelince; bu öldürme, kişinin organlarına yönelik bir korku, kamçı darbesi vb yollarla işkence görme gibi durumlarda sözkonusu olur. İnsana bu şeylerden birisi yapılırsa veya imkan dairesinde olan bir korkuyla bunların gerçekleşmesinden korkarsa işte o kimse ikrah halinde sayılır ve o kişi hakkında takiyye hükmü geçerli olur..."

Açıkça görüldüğü üzere alimlerin nezdinde takiyye, ikrah ile aynı manada kullanılmıştır. Şu halde Nisa: 140 ayetinin tefsirlerinde sözkonusu edilen Mekke'deki Müslümanların takiyye halinde olduklarından veya mustazaf (çaresiz) olduklarından ötürü dine dil uzatanlara karşı ses çıkaramadıklarına dair bütün rivayetler bu Müslümanların küfür işlemeye ruhsat tanınan ikrah halinde olduklarına işaret eder. Buradaki takiyye ve mustazaflık kavramından ikrah dışında başka bir şey kasdedildiğini hiç kimse Allahın izniyle isbat edemez. Zaten bu nasıl isbat edilebilir ki? Gerek ayetin "Onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz" şeklindeki açık delaleti, gerekse alimlerin açıklamaları küfür meclisinde ses çıkarmadan oturmanın küfür olduğunu açıkça göstermektedir. Küfrün tek istisnasının ikrah hali olduğu ise yukarda geçen Nahl 106 ayetiyle sabittir. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki alimlerin nesh olarak bahsettikleri durum aslında Mekke' deki korku halinin sona ermesinden sonra mevcut hükmün tekrar uygulanmaya konmasıdır. Bu anlamda Vahidi tefsirinde şöyle denmiştir:

"Yahudi alimleri Kur'an'la, alay etmekte, münafıklar ise buna rağmen onlarla birlikte oturmaktaydılar. Allah (celle celaluhu), müslümanlar münafıklar gibi yapmasınlar diye yahudi alimleri Allah (celle celaluhu)'ın ayetlerini inkar ettikleri ve onlarla alay ettikleri zaman onlarla oturmayı müslümanlara yasaklamıştır. "Aksi halde siz de onlar gibi olursunuz."dan kasıt ise; hem onlarla aynı cezayı alır, hem de onlar gibi kafir olursunuz, demektir. Zira bu müslümanların durumu Mekke'deki müslümanlann durumu gibi değildi ve onlara karşı gelebilme ve onları inkar edebilme güç ve imkanlarına sahiptiler ."

Razi Tefsirinde ise şöyle denilmektedir:

"Bu ayet küfre rızanın küfür olduğunu göstermektedir. Buna göre küfre rıza gösteren kimse kafir olur. Aynı şekilde münkeri işlemese bile münkerin işlendiği yerde kalarak işlenmesine rıza gösteren veya münkeri işleyenlerle haşir neşir olan kimse de o münkeri işleyenlerle aynı hükmü alır. Zira Allah (celle celaluhu) ayette: "Aksi halde siz de onlar gibi olursunuz." buyurmuştur. Böyle bir durum ise, münkerin işlendiği yerde oturan kişinin, münkeri işleyen kimsenin yaptığına rıza göstermesi halinde söz konusu olur. Fakat münkeri işleyen kimselerin yaptığından hoşlanmayan, takiye veya korkması sebebiyle onlarla beraber oturan kimse ise o kimselerle aynı hükmü almaz. İşte böyle bir incelik sebebiyle, Kur'an'a ve rasule laf atan yahudilerle aynı mecliste oturan Medine'deki müslümanlara "yahudiler gibi kafir oldular" hükmünü verdik. Allah (celle celaluhu)'ın ayetlerini inkar ve onlarla alay eden kafirlerle aynı mecliste oturan Mekke'deki müslümanlara ise kafir hükmü değil, bilakis iman üzerinde oldukları hükmünü verdik. Çünkü Allah (celle celaluhu)'ın ayetlerini inkar eden ve onlarla alay eden yahudi alimleriyle aynı mecliste oturan Medine'deki münafık ve müslümanlar, kendi serbest iradeleriyle o kimselerle oturmaktaydılar.

Oysa Allah (celle celaluhu)'ın ayetlerini inkar ve onlarla alay eden kafirlerle beraber aynı mecliste oturan Mekke'deki müslümanlar ise zaruret sebebiyle onlarla oturuyorlardı."

Halef müfessirlerinden nakledilen bu açıklamalar Ehli sünnetin esaslarına muvafiktır. Bu iktibaslardan da anlaşılacağı üzere Mekke'de kafirlerin meclisinde can korkusuyla oturan müslümanların durumu onların küfürden razı olduğuna işaret değildi. Fakat Medine'de bu, küfre rızanın bir alameti haline geldi. Aynı şekilde kafirlerin sözlerine itiraz ederek onların yanında oturan, onlarla tartışan kişinin durumu da küfre rızayı göstermez. Küfre rızanın aslı kafirlerle oturmak değildir. Kafirlerle oturmak küfre rızayı gösteren alametlerden bir tanesidir. Ama bahsettiğimiz ikrah durumunda alamet olmaktan çıkar . Kısacası küfre rızanın küfür oluşu dinin aslındandır ve neshedilmesi sözkonusu değildir. Zira küfürden hoşnut olmak, rahatsız olmamak imanla bir arada olmaz. İmanın aslında ise nasih-mensuh sözkonusu olmaz. Eğer nasih-mensuh durumu varsa bu ancak Mekkenin baskıcı ortamından dolayı müminlerin imanlarını açığa vurmaları halinde can tehlikesi yani ikrah sözkonusu olacağından dolayı kafirlere ses çıkarmama ruhsatı verilmesi şeklinde olmuştur. Bu ayetle alakalı bahsedilen nesh olayının bizzat küfre rıza küfürdür kaidesiyle alakalı olduğunu iddia edenler imanın ne olduğunu bilmeyen kişilerdir. Çünkü küfre rıza her zaman küfürdür. Ancak Mekke döneminde imanını açığa vurmak ciddi tehlikelere yol açacağından dolayı müslümanlardan kafirlere ses çıkartamayanlar oluyordu zira burada ikrah hali sözkonusu idi. Ancak bu müslümanlar da yine küfürden razı değildi. Lakin ikrah altında olmadığı halde küfür meclislerinde oturmaya devam eden ve kalbi itikadının sağlam olduğunu iddia edenlerin ise mazereti yoktur ve bunlar imanı itikaddan veya bilgiden ibaret sayan Cehmiyye ve Mürcie akidesine sahip olan kimselerdir.

Kısacası küfre rıza küfürdür ve ikrah hali olmadığı halde küfür konuşulan meclislerde ses çıkarmadan oturmak da kişinin küfürden razı olduğunu ve dolayısıyla kafir olduğunu gösterir. Bu bizzat imanın aslıyla alakalı bir mesele olup bunun hakkında nesh sözkonusu olmayacağı gibi Darul İslamda ve Darul küfürde bununla alakalı ayrı bir hüküm sözkonusu olmaz. Zira tevhidin ve imanın esasları rasullerin ortak davetidir, bu esaslarda peygamberlerin şeriatları arasında bir farklılık olmayacağı gibi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in davetinde de gerek Mekke dönemi gerekse Medine döneminde iman esaslarında bir değişiklik olmamıştır, zaten böyle bir değişiklik ne aklen ne şeran mümkün de değildir. Kalbinde iman olan bir kimsenin gerçek bir zorlama hali olmaksızın Allahın dinine dil uzatılan bir mecliste itiraz etmeden oturması tasavvur edilemeyecek muhal bir şeydir. Çünkü imanı olan bir kimse küfürle karşı karşıya kaldığında mutlaka memnuniyetsizliğini açığa vurur. Bunu yapmıyorsa kalbinde iman yok demektir. Bu, fıtrattan kaynaklanan bir durumdur ve insan tabiatıyla alakalıdır. Mekke döneminde insanların kendi iradesiyle küfür meclislerinde oturduğunu ve buna rağmen mümin kaldıklarını iddia eden bir kişi şeriatı reddettiği gibi insan fıtratına da ters olan bir söz söylemiş olur. Yok eğer kendi iradeleriyle bunu yapmadılarsa o zaman ikrah altında yapmışlar demektir. O takdirde de onların bu durumu ancak ikrah halinde küfür meclislerinde oturmaya delil olur ki ikrah halinde zaten küfür söz ve fiili işlemeye ruhsat verilmiştir.

Şu halde gerek gündelik hayatta gerekse tağutların eğitim kurumlarında vs mekanlarda takiyye yaptığını ileri sürerek küfür meclislerinde ses çıkarmadan oturmaya devam edenler kafir olduğu gibi, tağuta muhakeme yapılan mecliste de mustazaf olduğunu bahane ederek tağutlar tarafından muhakeme edilmesine ses çıkarmayan ve böylece rıza gösterenler de aynı şekilde küfre girmektedir.

Zaten tağutun huzurunda muhakeme olmak için çıkartılmış bir kimse bu muhakemeyi açıkça reddetmediği müddetçe tağuta muhakeme olmuş demektir. Kişi bizzat kendisinin tağuta muhakeme edildiği mecliste olan bitene seyirci kalıp sükut ettiği zaman o muhakemeden beri olduğunu nasıl iddia edecektir ki? Buna ne şer'an ne örfen bir yol yoktur. Bu hususta mustazaflık ve takiyye gerekçesini getirip bu kavramların içini ikrahın haricindeki şeylerle izah edenler ise yukarda izah edildiği gibi dini bilmeyen kimselerdir. Zira bu kimseler küfür işlemeye ikrah haricinde başka istisnalar getirmiş olmaktadırlar. Eğer ikrahı kasdediyorlarsa ikrah ancak insanın iradesini ortadan kaldıran canına veya uzuvlarına yönelik ciddi tehlike içeren zorlayıcı durumlarda sözkonusu olur. İnsanın başına geleceğini vehmettiği birtakım tehlike ihtimalleri; vatanından, ailesinden uzak kalması gibi şeyler ise şeytanın vesvesesi olup bunların şeriatta bahsedilen ikrah kavramıyla bir alakası yoktur.

Ahiru da'vana en'il hamdu lillahi Rabbil alemin.